

پیش‌خواران

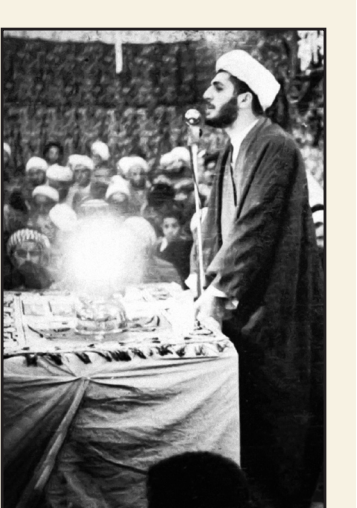
نظری بر یک یادمان نوانتشار
برای آیت‌الله محمدعلی تسخیری

در شناخت مکانت آن «سرو نستوه»

■ سمانه صادقی

اثری که هم‌اینگ در معرفی آن سخن می‌رود، به بازنمایی حالات و مقامات عالم تقرب اندیش، زنده یاد آیت الله محمدعلی تسخیری پرداخته است.

این پژوهش از سوی عباس آریازند انجام شده و انتشارات الهدی، آن را روانه بازار کتاب کرده‌است. مؤلف کتاب «سرو نستوه» طی یک گفت‌وگو، در باره چگونگی انجام این تحقیق آورده است: «در سال ۱۳۹۱ قرار بر این شد که پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی ووزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، برای آیت‌الله تسخیری بزرگداشتی بر گزار کنند. من پیشنهاد کردم، آثار ایشان خلاصه و در این برنامه مطرح شود. دوستان زیادی این کار را به عهده گرفتند و بخش زندگینامه و مبارزات ایشان را، من متقبل شدم. اوایل فکر می‌کردم نباید کار دشواری باشد، ولی بعداً متوجه شدم؛ این طور نیست؛ چراکه ایشان ابداً تمایل نداشت، تا درباره خودش حرف بزند و من می‌بایست به دیگران و منابع مکتوب مراجعه می‌کردم. گاهی هم که می‌توانستم با ایشان صحبت کنم، رشته سخن را به سمت مسائل دیگری کشید و شوخ‌طبعی به خرج می‌داد؛ بالاخره با اصرار من، کمی دراین‌باره سخن گفت. چند روز هم با دوستان و برادرانش صحبت کردم و همچنین با برخی اعضای دفاتر مراجع و هر کسی که او را به نجوی می‌شناخت. حاصل کار مجموعه‌ای سه‌جلدی بود که با عنوان صلاک‌ر وحدت منتشر شد. بعد از در گذشت آن بزرگوار، دوستان در سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی پیشنهاد دادند، مجموعه مفصل‌تری شامل

نجف، زنده‌یاد آیت‌الله محمدعلی تسخیری در حال ایواک یک سخنرانی

زندگینامه، آثار و سخنان دیگران درباره ایشان تهیه شود. من کتاب اصلی را مینا قرار دادم و دو کتاب دیگر را هم خلاصه و به آن اضافه کردم و کتابی با عنوان سبزو نستوه و به نگارش درآوردم. حتی می‌کردم زندگی آیت‌الله تسخیری، از لحاظ تحمل دشواری‌ها و نیز تلاش و کوشش، بسیار به زندگی خودم شباهت دار؛ درحالی‌باینجاست بعداز آشنایی با ایشان، به او بسیار علاقه پیدا کردم. آن بزرگوار انسانی بسیار دوست‌داشتنی و البته مظلوم بود؛ آن بزرگوار برای همه احترام قائل بود، با کسی بر‌خورد دفعی نمی‌کرد و از در مباحثه و گفت‌وگوی علمی وارد می‌شد. اطلاعاتش چشمگیر بود و تقریباً برای هر سؤالی که مطرح می‌شد، پاسخ قانع‌کننده‌ای داشت. همین موجب می‌شد اهل سنت، به ایشان به عنوان شخصیتی متفاوت و محترم بنگرند و او را بزرگ و گرامی بدانند. آقای تسخیری به‌رغم آشنایی با همه مذاهب اسلامی، عمیقاً به شیعه معتقد بود و زمانی که نام مبارک حضرت فاطمه زهرا(س) بر زبان می‌آمد، اشک از چشمانش جاری می‌شد. او قبل از هرچیز، یک عالم شیعی با تمام بار معنایی این اصطلاح بود. به هر حال علاقه به ایشان و نیز خواست دوستان و بر گزار کنندگان بزرگداشت او، باعث شد این کار را انجام بدهم. البته و همان‌گونه که اشاره کردم، تهیه کتاب درباره شخص ایشان بسیار دشوار بود. زیرا ایداً حاضر نبود، تا درباره خودش حرف بزند. اگر راجع به مسائل فرهنگی، فقهی یا سیاسی سؤالی می‌پر سیدند، ممکن بود ساعت‌ها حرف بزند، ولی در مورد خودش بیش از دو، سه کلمه حرف نمی‌زد. آیت‌الله تسخیری به‌استادش شهید آیت‌الله سیدمحمدباقر صدر، بسیار علاقه داشت و این علاقه در آثارش هویداست. یک بار که از ایشان درباره این موضوع سؤال کردم، فقط پاسخ داد: شهید صدر را بسیار دوست داشتم... و دیگر سخنی نگفت!...».

عاریخ

تاریخ ۶۰۴-۸۸۵۲۳

زنده‌یاد آیت‌الله محمدعلی تسخیری

نزد تمامی آنان که آیت‌الله تسخیری

را می‌شناختند، وی در قامت شخصیتی تقرب‌اندیش مجسم می‌شود. واقعیت این است که وی در می‌شد این عرصه، گوی سبقت را از اغلب همگنان خویش ربود و البته داوری‌های ناصواب فراوانی را به جان خرید. همچنین بسا نخبگان جهان اسلام که بر اثر القانات دشمنان، تشیع و ایران رابطه مثبتی نداشتند، با اندیشه و اخلاق آن زنده یاد، در رویکرد خود تجدید نظر کردند

زنده‌یاد آیت‌الله محمدعلی تسخیری به مثابه نمادی پرشکوه از تقرب مذاهب اسلامی

او با کمترین امکانات و نیروها بیشترین دستاوردها را رقم می‌زد

■ **نیم‌احمدپور**

روزهایی که بر ما گذشت، تداعی‌گر سالروز رحلت منادی تقرب مذاهب اسلامی، زنده‌یاد آیت‌الله حاج شیخ محمدعلی تسخیری است. هم‌از این روی و در نکوداشت تلاش پر حاصل آن بزرگ در این مسیر، مقال پی آمده به شما تقدیم می‌شود. در این نوشتار، دیدگاه‌های فعالان دینی و فرهنگی جهان اسلام در پیاب تکاپوی مداوم آن فقید سعید، مورد بازخوانی تحلیلی قرار گرفته است.

■ ■ ■

■ **در آینه روایت یک همراه دیرین**

در آغاز مقال به هنگام می‌نماید، با خصل و ویژگی‌های زنده‌یاد آیت‌الله حاج شیخ محمدعلی تسخیری، از زبان یک دوست دیرین آشنا شویم. جماعت اسلام والمسلمین محمدسعید نعمانی که با همراهی آن محقق راحل، به نگارش تفسیری مختصر و جامع بر قرآن دست زده‌است، در این باره می‌گوید:

«مرحوم آیت‌الله آقای تسخیری (طاب‌ثراه)، انسان جامع‌الاطراف‌ی بود و روحی با لطافت، فکری عمیق، علمی توانا و رفتاری نظم‌گیر داشت. در مدت بیش از ۵۰سال‌ی که با هم زندگی و کار کردیم، هرگز بهترین توصیفی‌ای بین ما به‌وجود نیامد. این کوچک‌ترین ناراحتی‌ای بین ما به‌وجود نیامد. پس از پیروزی انقلاب اسلامی، استادمان شهید آیت‌الله سیدمحمدباقر صدر به آیت‌الله سیدکاظم حائری شاخص‌ترین شاگردشان، نامه‌ای نوشتند و در آن خواستند تفسیر مختصر و جامعی که تمام جنبه‌های اجتماعی اسلام را دربر بگیرد، نوشته شود. ایشان تأکید داشتند این تفسیر، مستند به روایات ائمه‌اطهار(ع) باشد و وحدت امت اسلامی، در آن مد نظر قرار گیرد. طرح مورد پیشنهادشان نیز این بود که یک صفحه‌متن قرآن کریم باشد و یک صفحه تفسیر. آیت‌الله صدر برای نوشتن این تفسیر، آیت‌الله تسخیری و بنده را در نظر گرفته

اکنون جهان اسلام در شرایطی خطیر و دشوار به سر می‌برد و هم‌از این روی، بیش از گذشته به تقرب مذاهب اسلامی محتاج است. تجاوزگری‌های فزاینده اسرائیل غاصب و انفعال حاکم بر سران کشورهای اسلامی، ضرورت این امر را دوچندان و غیرقابل انکار ساخته است. در چنین وضعیتی، ضرورت نقش آفرینی چهره‌هایی دانش‌ور و دلسوز چون آیت‌الله تسخیری، بیش از گذشته احساس می‌شود

ایجاد پایگاهی واحد از شخصیت‌های تقریبی است. آیت‌الله تسخیری در زمره کسانی بودند که پرچم وحدت اسلامی را به‌دست گرفته بودند و در تقویت این گرایش، تمامی توش و توان خویش را به‌کار بردند زندگی ایشان بر پایه موعیبات اسلامی و عشق و محبت به همه مسلمانان بنا شده بود و از این جهت، رضایت نداشتند دشمنان اسلام با سوءاستفاده از نقاط ضعف امت اسلامی، به دنبال نفوذ و ایجاد تفرقه در بین مسلمانان باشند.».

■ **در مسیر ناهموار تقرب، رنج‌های فراوان متحمل شد**

نزد تمامی آنان که آیت‌الله تسخیری را می‌شناختند، وی در قامت شخصیتی تقرب‌اندیش مجسم می‌شود. واقعیت این است که وی در این موضوع، گوی سبقت را از اغلب همگنان خویش ربود و البته رنج‌ها و داوری‌های ناصواب فراوانی را به جان خرید. حجت‌الاسلام طالب حسین خزرچی، مبلغ اعزامی آیت‌الله به برزیل، در این خصوص معتقد است: «مرحوم آیت‌الله تسخیری، دارای قلبی رؤف، اخلاقی والا و مخصوصاً آرامشی ویژه بود. به‌وفور از توشه فرهنگ، معارف اسلامی و نیز افکار و عقاید محکم بهره می‌برد و هر گز دچار انفعال نمی‌شد. شخصیتی منحصربه‌فرد، متقی، زاهد و در یک کلام مؤمن داشت. در کار خود، اخلاص بسیار داشت و از جان و دل سخن می‌گفت. همواره از این دغدغه برخوردار بود که استکبار جهانی چگونه از ضعف‌های امت اسلامی استفاده می‌کند و بسیار علاقه داشت، مذاهب گوناگون به هم نزدیک شوند و اتحاد پیدا کنند... استکبار جهانی نمی‌خواهد مسلمانان با یکدیگر متحد شوند و در راستای تفرقه‌افکنی بین آنان، تلاشی درپارمه انجام می‌دهد. دشمن به علمای تقرب‌اندیش تهمت می‌زند، تا مانع رسیدن صدای آنها به گوش مردم باشد. آیت‌الله تسخیری در مسیر ناهموار تقرب، رنج‌های فراوانی را متحمل شد، تا جایی که برخی او را کافر خواندند؛ هر کسی بخواد در راه وحدت قدم برسد، باید خود را قربانی کند؛ ایشان ابداً خودش را در نظر نمی‌گرفت، بلکه فقط اسلام و قدرت آن برایش اهمیت داشت. لذا به هیچ یک از موانعی که سر راهش قرار می‌گرفت، توجه نمی‌کرد و از اتهامات متعددی که به ایشان می‌زدند، ناراحت و ملول نمی‌شد. انسانی فوق‌العاده صبور بود... من آیت‌الله تسخیری را استاد، مربی و مرجع خود می‌شناختم و درباره مشکلات مختلف، با ایشان درد دل می‌کردم. آن بزرگوار هر گز از شنیدن این مطالب ناراحت نمی‌شد و همواره می‌کوشید، راه‌حلی مناسب پیدا کند. ما از قدیم و دوره اقامت در نجف، با هم در ارتباط بودیم. موقعی که از من خواست به برزیل بروم، به من فرمود، مرا ترک تشیع، باید به مراکز محبت اهل بیت(ع) تبدیل شود. در چه سطحی قرار می‌کرد افکار و محبت اهل بیت(ع) را منتشر کنم و هر بار مرا می‌دید، می‌پرسید: وضعیت مرا چطور است؟ هم برزیل چگونه است؟ و چه فعالیت‌هایی دارد؟ من هم مشکلات را می‌گفتم و ایشان راحل ارائه می‌داد، اینها باقیات‌الصالحات آن عالم، بزرگوار است...».

■ **او مجمع تقرب را، به نهادهای تأثیرگذار در جهان تبدیل کرد**

مدیریت آیت‌الله تسخیری در دوره دبیر کلی مجمع تقرب مذاهب اسلامی، یکی از مصادیق هزنه محدود، همراه با بازدهی فراوان است. فاصله جایگاه و تأثیرگذاری این نهاد، در دوره‌ای که او مسئولیت آن را پذیرفت، تا دوره‌ای که از این سمت کناره گرفت، شاهده‌ی بر این مدعاست. حجت‌الاسلام سیدعبسی حسینی مرزاری، رئیس مرکز فعالیت‌های فرهنگی – اجتماعی تیبان و خبرگزاری صدای افغان (اوا)، در تبیین این مهم آورده است: «حسلی که در مرحوم آیت‌الله تسخیری(ره) بیش از همه مرا تحت تأثیر قرار می‌داد، تلاش و پشتکار خستگی‌ناپذیر آن بزرگوار بود که حتی در سال‌های آخر عمر و به‌رغم بیماری شدید، تلاوم داشت. ایشان با وجود کسالت، برای انجام رسانی که برای خود احساس می‌کرد، در کشورهای مختلف دنیا حضور می‌یافت و برای بارور کردن اندیشه‌ها و برنامه‌های تقریبی، مجاهدت می‌کرد. برگزاری مجالس سالانه تقرب در تهران، کار بسیار دشواری بود که آیت‌الله تسخیری، با همتی بی‌نظیر آن را به‌انجام می‌رساند. ایشان در همه زمینه‌ها خلافت‌یاری داشت و از آثار آن، حضور اندیشمندان شاخص دیگر کشورها در این جلسات پرشکوه بود. از سوی دیگر ایشان در اغلب جلسه‌هایی که با این موضوع در کشورهای اسلامی، از جمله افغانستان برگزار می‌شد، شرکت می‌کرد و در کنفرانس‌های مختلف بین‌المللی نیز حضور نمایان داشت. به نظر من پربارترین کنفرانس‌های سالانه وحدت اسلامی، با مدیریت آیت‌الله تسخیری برگزار شدند و من بیشترین ارتباط و تعامل با مجمع جهانی تقرب مذاهب اسلامی را در زمان مدیریت ایشان داشتم. مهم‌ترین ویژگی آن عالم و روشن‌بین که – از ایشان شخصیتی بسیار تأثیرگذار ساخته بود – تمرکز بر هدف و ایضا برنامه تقرب مذاهب بود. آن بزرگوار به‌درستی رک کرده بود حلقه مفقوده جهان اسلام، هماهنگی و همسویی پیروان مذاهب اسلامی است و برای رسیدن به این هدف، تا هیچ تلاشی فروگذار نکرد. به عبارت دیگر با همین امکانات و نیروها، برای رسیدن به این هدف تلاش کرد. آیت‌الله تسخیری با اهل سنت، حتی گرم‌تر از شیعیان رفتار می‌کرد و اساساً در تعامل با دیگران، نابت‌ترین سنجایی اخلاقی را بروز می‌داد. او این همه را برای جذب آنان معمول می‌داشت و در این کار، موفق هم می‌شد. همین باعث شد مجمع تقرب مذاهب اسلامی، نه‌فقط در جهان اسلام که در کل دنیا شناخته شود و تأثیرگذار باشد. به واقع ایشان در این نهاد، حق بزرگی داشته و دارند. ایشان به تمام معنا، یک عالم ولایی و مخلص بود که موفقیت در تقرب مذاهب اسلامی را تکلیف خود می‌دانست و

۹جوان

روزنامه جوان | شماره ۲۳۸۹

در پی واگذاری این مسئولیت از طرف رهبری، مانند یک سرباز جان بر کف، در این میدان جنگید؛ آن بزرگوار برای ادای این وظیفه، شب و روز نداشت و از ملامت ملامتگران و آزارهای آنان، هرگز نهراسید و کمبود امکانات، او را از ادای این رسالت باز نداشت. ایشان این مجاهده مستمر را بر اساس دستور قرآن و بادل و جان پذیرا بود و برای اجرای آن، از تمام وجود ماه گذاشت. همین امر نیز مشکلات و کسالت‌های گوناگون برایش ایجاد کرد...».

■ **تفکر او به عنوان یک رویکرد میانه‌رو بسبببازی از نهادهای علمی جهان اسلام را جذب کرد**

جذب علما و نخبگان جهان اسلام در دوره مسئولیت‌های گوناگون، از جمله دبیر کلی مجمع تقرب مذاهب اسلامی، در زمره توفیقات شگرف و چشمگیر آیت‌الله تسخیری است. بسا چهره‌ها که بر اثر القانات دشمنان، با تشیع و ایران رابطه مثبتی نداشتند، با اندیشه و اخلاق آن زنده‌یاد، در رویکرد خود تجدید نظر کردند. الله‌شکور پاشازاده، شیخ‌الاسلام و ریاست اداره مسلمانان قفقاز، ماجرا را به ترتیب پی آمده روایت کرده است: «مرحوم آیت‌الله تسخیری، یک شخصیت مشهور جهانی و مورد احترام رهبران همه ادیان، مذاهب و طریقت‌های مختلف بود. میراث گرانبهائی علمی و فعالیت‌های تقریبی ایشان از جهان اسلام، از آن بزرگوار شخصیت منحصربه‌فردی ساخته بود. بنده در کنفرانس‌ها و رویدادهای بین‌المللی گوناگون، افتخار حضور در کنار ایشان را داشتم و شاهد سخنرانی‌ها و فعالیت‌های روشنشان و ارزشمندشان بودم. اما در پاسخ به سؤال شما باید بگویم، پس از آنکه فعالیت برای تقرب مذاهب اسلامی در ذیل یک مجمع جا افتاد و سازماندهی پیدا کرد، این تفکر به‌عنوان یک رویکرد معتدل و میانه‌رو، بسیاری از نهادهای علمی در کشورهای مختلف به‌ویژه کشورهای اسلامی را جذب کرد و آنها اعلام کردند، به این جهت‌گیری نیاز دارند و در نگاه کلان، حمایت هر مسلمانی از آن واجب دانستند. ایشان انصافی‌کی از بزرگ‌ترین افرادی بود که در این زمینه مجاهدت بسیار و زندگی خود را وقف این دعوت الهی کرد. ایشان به‌عنوان متفکری متدین و باتقوا، همواره تأکید می‌کرد پیشرفت، آرامش، صلح، توسعه کشورهای اسلامی و بهبود وضعیت مسلمان، منوط به وحدت مسلمانان و تقرب مذاهب اسلامی است و در این زمینه با تمام توان خود، تلاش و تبلیغ می‌کرد... آیت‌الله تسخیری در کشور آذربایجان نیز از احترام و نفوذ بسیاری برخوردار بود و به خاطر دارم، حیدر علی‌اف رئیس جمهور وقت این کشور، از ایشان استقبال شایان توجهی به عمل آورد. آن مرحوم به‌عنوان منبعی در همایش بین‌المللی تمدن اسلامی در قفقاز، در باکو و در سال ۱۹۹۸، تصویری بی‌بدیل از خود را در حافظه پیروان همه ادیان به یادگار گذاشت. ایشان دوست ملت آذربایجان بودند و همیشه از آرمان ما حمایت می‌کرد و مطمئن بود، روزی صلح و عدالت در منطقه برقرار خواهد شد. ما به آن بزرگوار به‌عنوان الگویی استثنایی، عالم و اندیشمند افتخار می‌کنیم و امیدواریم میراث ایشان به‌عنوان منبعی برای تحقیق و مطالعه، در اختیار نسل‌های آینده قرار بگیرد و ماندگار شود...».

■ **راه پرفراز و نشیب تقرب، در فقدان آیت‌الله تسخیری**

اکنون جهان اسلام در شرایطی خطیری به سر می‌برد و هم‌از این روی، بیش از گذشته به تقرب مذاهب اسلامی محتاج است. تجاوزگری فزاینده اسرائیل و انفعال حاکم بر سران کشورهای اسلامی، ضرورت این امر را دوچندان ساخته است. در چنین شرایطی، ضرورت نقش آفرینی چهره‌هایی چون آیت‌الله تسخیری، بیش از پیش احساس می‌شود. مولوی اسحاق مدنی از اعضای شورای عالی مجمع تقرب مذاهب اسلامی، در این باب خاطر نشان ساخته است:

«تقریباً همه دنیا، مخالف تقرب و وحدت مذاهب اسلامی هستند؛ اما امکانات و امکاناتشان هم نسبت به کسانی که در پی وحدت هستند، بسیار زیاد است. آنها حوادث گذشته را دست‌انویز قرار می‌دهند و به استاد آنها، منابع از وحدت می‌شوند. در بین علمایا افرادی با تعصب خشک خود، مانع بزرگی سر راه وحدت مذاهب اسلامی هستند. راحل این است که در این زمینه، کتب و مجلات روشنگر منتشر شود و رسانه‌های جمعی تبلیغ کنند و همه نیز دست به دست هم دهند، تا به وحدت که از روی بزرگ امت اسلام است، دست پیدا کنیم... ایجاد وحدت و تقرب بین مذاهب اسلامی، ابداع کار آسانی نیست. به‌خصوص که دشمنان اسلام نیز همواره تلاش کرده‌اند بین مسلمانان تفرقه ایجاد کنند و وجود مذاهب مختلف را دست‌انویز اهداف سیاسی خود قرار دهند. امروز استکبار جهانی بسیار تلاش می‌کند، تا بین مسلمانان تفرقه ایجاد کند و در این زمینه، تمام امکاناتش را به‌کار می‌گیرد. بنابراین برای بسط و گسترش وحدت، باید با نهایت هوشیاری و احتیاط پیش برویم. باید در این راه جدی باشیم و از ملامت کسی نترسیم زیرا در بین شیعیان و اهل سنت افراد کیکفهمی وجود دارند که متوجه نیستند تفرقه چه مشکلاتی را ایجاد می‌کند و نهایتاً چه‌سر مسلمانان می‌آورد. برای فرونشاندن صدای این گونه افراد، صبر، حوصله، خرد، دانش و دلسوزی زیادی لازم است. آیت‌الله تسخیری همه این ویژگی‌ها را داشت و لذا هر کسی که می‌خواهد راه ایشان را ادامه دهد، باید واجد این ویژگی‌ها باشد. ایشان شخصیت بسیار والا‌یی داشت و تا زمانی که بیمار نشد و قدرت سفر نداشت، این کار را انجام می‌داد و در جماع بین‌المللی خوش می‌درخشید و به‌عنوان انسانی منصف، در میان پیروان مذاهب مختلف جایگاه ویژه‌ای داشت...».